

Ene Margit Tiit – 90

24. aprillil 2024 tähistas Helsingi Ülikooli audoktor emeritprofessor Ene-Margit Tiit 90-ndat sünnipäeva. Jätkuvalt energiline ja harukordse töövõimega juubilar esitles oma sünnipäeva puhul TÜ raamatukogus äsjailmunud raamatut „Eesti rahvastik: loendamata loendatud“. 25 aastat tagasi kirjutas ta ise:

Keegi ei oska ennustada, mis inimese loomingu tegelikult on väärtuslik ja kannab ajaproovi välja – kas see on teadusartikkel, õpik, ajakirjanduses ilmunud mõtteväljatõde või temast kui isiksusest järele jäänud legend.

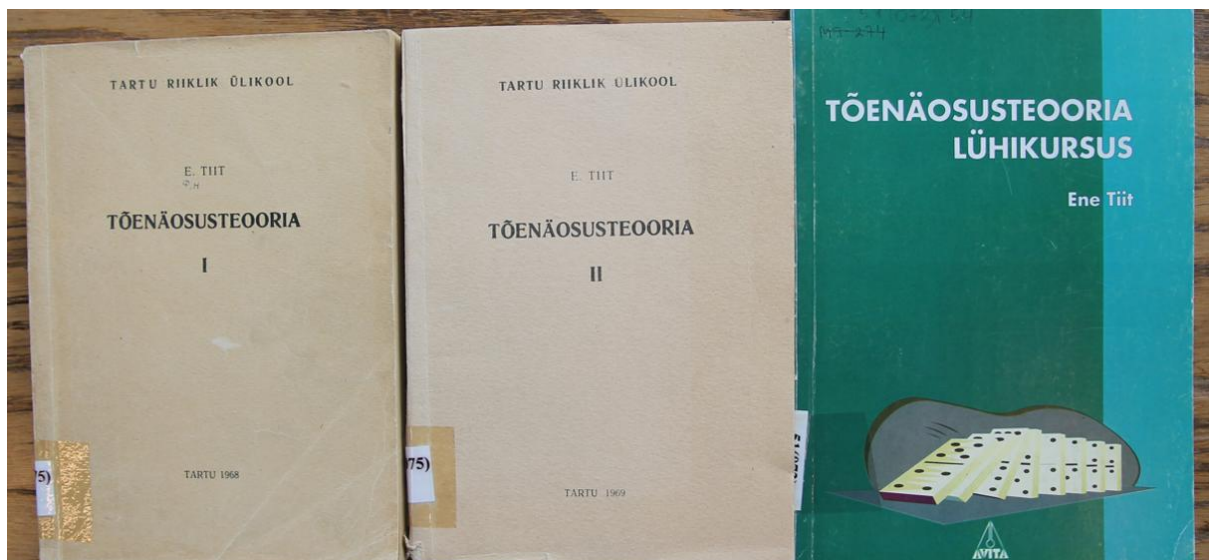
Ning lisas:

Olen sügavalt veendunud, et Eesti rahva püsimise seisukohalt on eestikeelne kõrgharidus määrava tähtsusega ja selle jaoks vajalik omakeelne sõnavara kinnistub parimini emakeelsete õpikute kaudu.

Seda põhimõtet ei ole keegi matemaatikute temaga võrdväärselt suutnud järgida – tudengiteni on aastate jooksul jõudnud kümned õpikud ja õppevahendid. Lisaks neile on lugematul hulgal arvamusi ajalehtedes ja ajakirjades, ta on koostanud ja toimetanud palju raamatuid, kirjutanud teadusartikleid ja avaldanud raamatuid väga erinevatel teemadel. Tema kirjutatud raamatutest tahakski allpool juttu teha.

Ene raamatud

Eespool mainitud ülevaade viimase rahvaloenduse tulemustest oli tema viiekümnes raamat. Alustame Ene kirjutatud õpikutest, tema eriala õppejõuna on olnud eelkõige matemaatiline statistika. Statistika tugineb tõenäosusteooriale, sellest tuligi alustada. Õpikutes „Tõenäosusteooria I ja II“ on aine saanud range matemaatilise käsitluse ja esituses on tunda Boris Gnedenko klassikalise õpiku mõju. Hiljem lisandusid neile rotaprindiväljaannetele algkursuse käsitlus ja kooliõpilastele suunatud lühiülevaated, kokku 5 trükist.

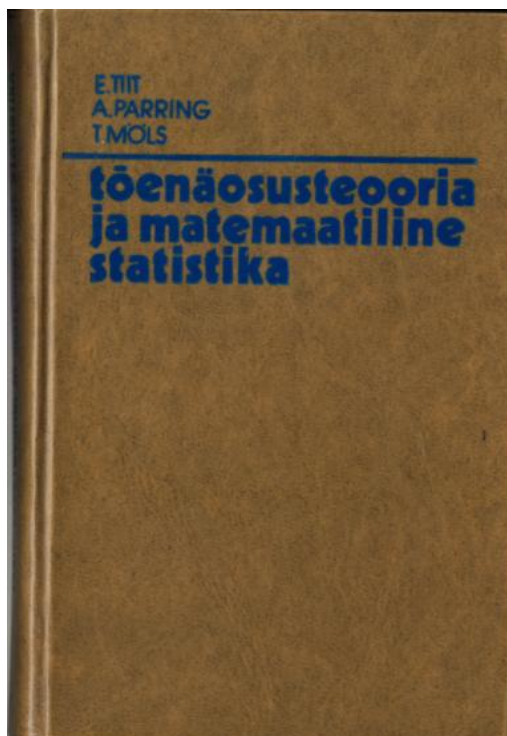

Kui vundament oli olemas, sai asuda matemaatilise statistika õpikute ja õppevahendite kirjutamisele. Omal ajal vajalikud statistika tabelid on tänapäeval kaotanud oma olulisuse, aga

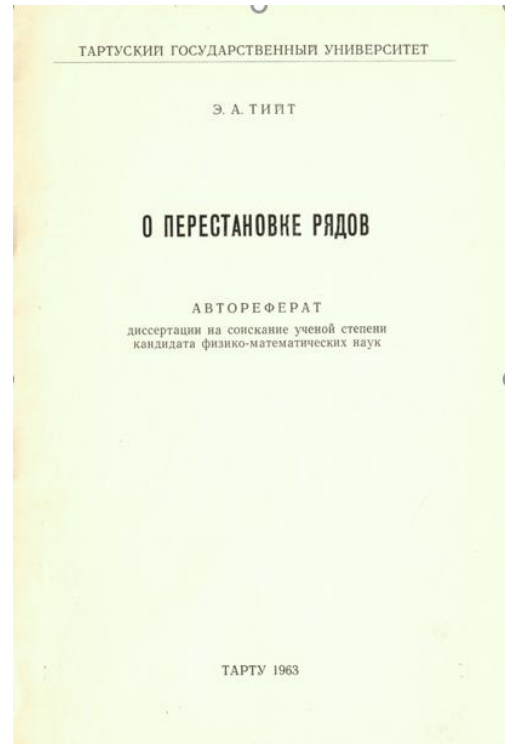
nende varal kasvas üles uus põlvkond statistikuid. Tänapäeval on see info arvuti abil lihtsasti leitav. Matemaatilise statistika õpikute seerias on neli rotaprintis ilmunud raamatut.

Nende sisu jõudis 1977. aastal tervikliku esitusena raamatusse „Tõenäosusteooria ja matemaatiline statistika“ koos kaasautorite Tõnu Mölsi ja Anna-Mai Parringuga. Matemaatilise statistika alaseid väljaandeid on Enel kokku ilmunud 8.

Ene tee statistika ja selle õpetamiseni ei olnud sugugi sirgjooneline. Kandidaativäitekirja ridade ümberjärjestamisest kaitses ta professor Gunnar Kangro juhendamisel puhtas matemaatikas, esimene raamat ja teaduspublikatsioonid olid hoopis astronoomiast. Esimene raamat oli küll tõlkeraamat vene keelest, tõlkijaks toonane tudeng Ene-Margit Humal.

Matemaatilise statistika juurest järgmine loogiline samm oli rakendusstatistika ja andmeanalüüsi õpetamiseni ja sellealaste õppevahendite koostamine.

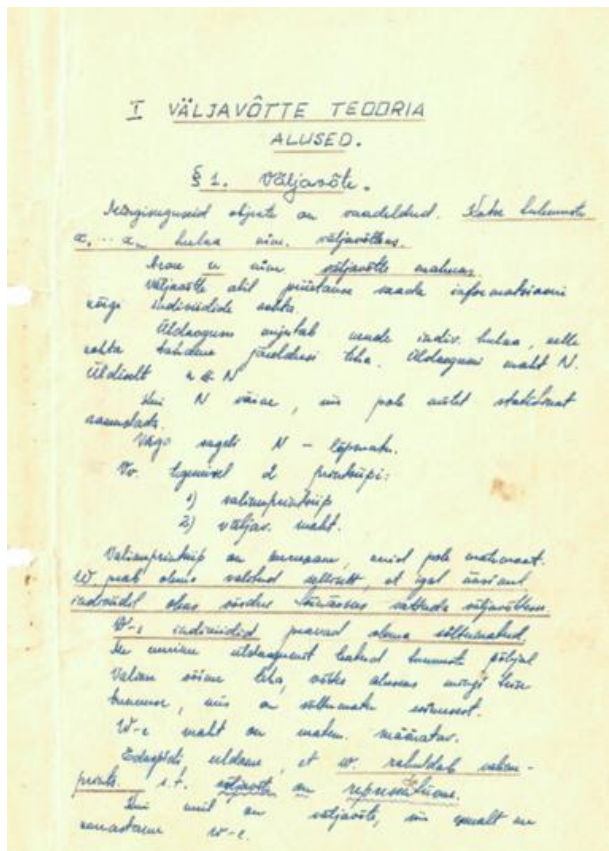

Andmeanalüüsi meetoditele lisandusid juhendid erinevate statistikapaketide kasutamiseks: Statgraphics, SAISI, SAS jt. Trükiste arvult on andmeanalüüs ja rakendusstatistika kõige suurema arvu publikatsioonidega valdkond sisaldades kokku 11 raamatut.

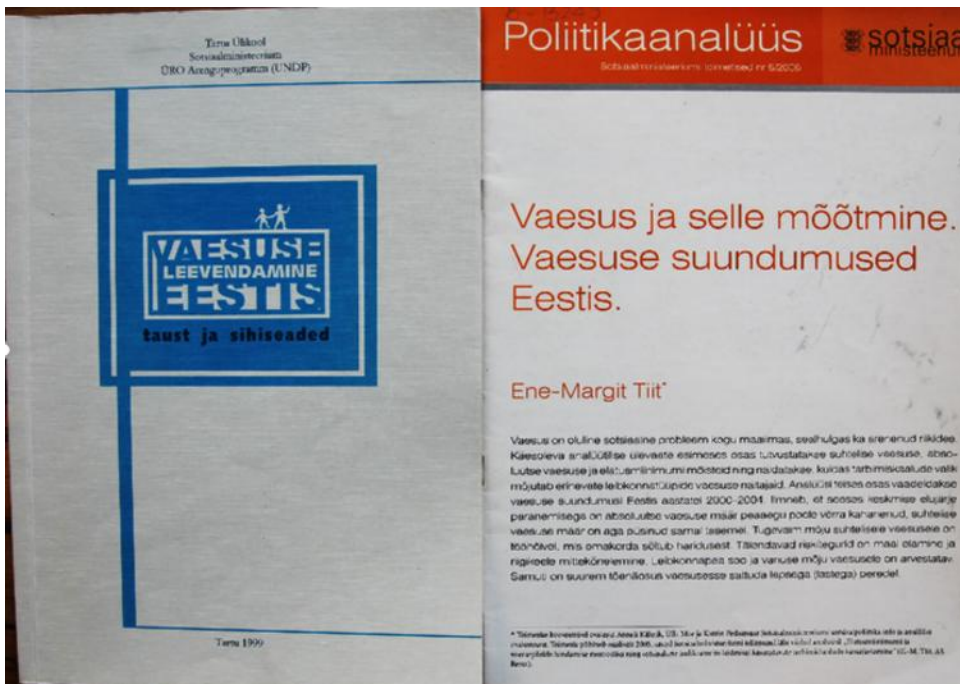
Õpikute ja õppevahendite kirjutamine on paratamatult seotud eriala terminoloogiaga. Loengute käigus oli vaja kasutusele võtta uued mõisted. Olgu näitena toodud sõna „valim“ teke ja kinnistumine terminoloogias.

Veel 1969. aastal oli matemaatilise statistika kursuse avaloengus kasutusel sõna „väljavõtt“, Teatmeteoses ENE olid ära toodud sama tähendusega sõnadena veel „võend“ ja „väljavõtukogum“, kinnistus aga „valim“.

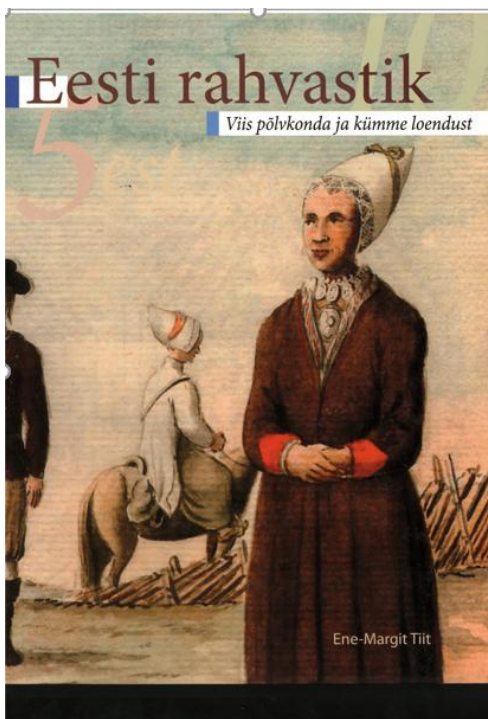
Vajadus eestikeelsete mõistete järele viis esmalt vastete leidmisele 4000-le statistika mõistele rahvusvahelises mitmekeelses Rahvusvahelise Statistika Instituudi veebisõnastikus *ISI Glossary of Statistical Terminology* 2011 aastal. Koostöös Liina-Mai Toodinguga ilmus selle töö edasiarendusena 2019. aastal mahukas „Statistikaleksikon“.

Pärast emeriteerumist 1999. aastal algas koostöö sotsiaalteadlastega suhtelise vaesuse ja selle põhjuste väljaselgitamisel Eestis. Pikaajalise koostöö tulemusena ilmus kolm trükist. Juba nõukogude ajal oli Ene tegev sotsioloogiliste uurimuste meetodika väljatöötamisel. Temalt kui ereprobleemide uurimisrühma juhendajalt ilmus Moskva kirjastuselt raamat selle töö tulemustest.

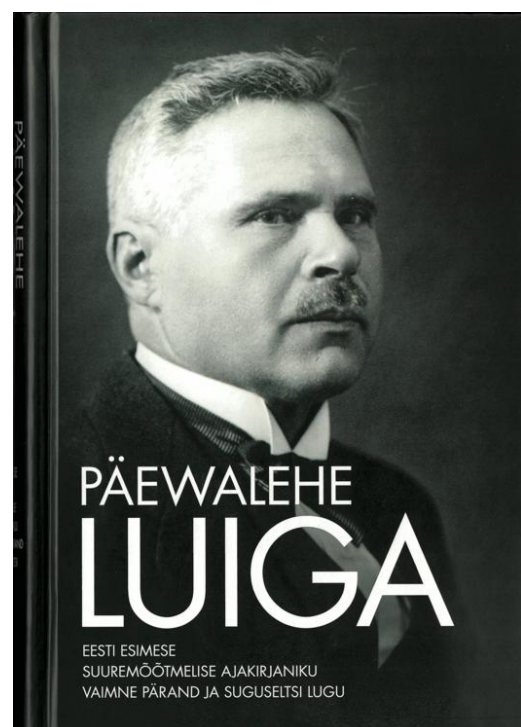
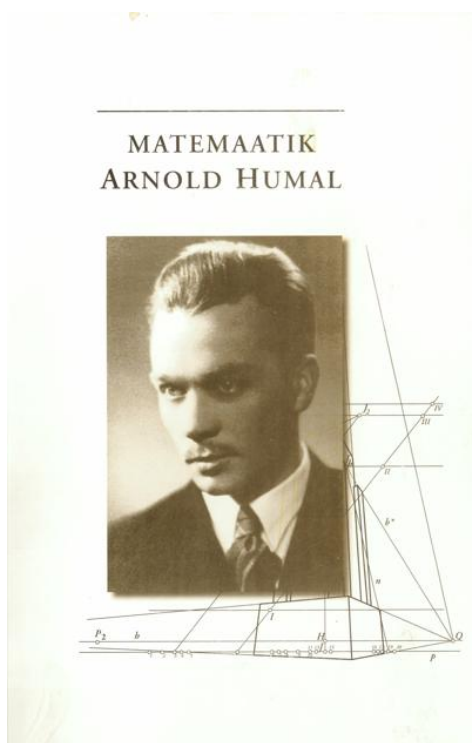
Statistikaametis avastati peagi, et Ene Tiidu näol on neil võimalus tööle võtta spetsialist, kes valdab andmeanalüüsi arvutil ja on samas kompetentne nii statistikameetodite kui nende rakenduste osas. Eriti oluliseks muutus rahvastikustatistika seoses vajadusega üle minna tavapäraselt rahvaloenduselt registripõhisele. See, et rahvaloenduste korraldamisel jõuti Eestis 2024. aastal registripõhise loenduse läbiviimiseni, on suuresti Ene teene. Rahvastikustatistika alastest uurimustest on ilmunud 6 raamatut.

Statistiku nõu ja abi vajavad väga paljud erialad. Koostöös Ingrid Rüütliga valmis mahukas kaheköiteline ülevaade „Pärimuskultuur Eestis – kellele ja milleks“.

Kindlasti tuleb välja tuua Ene panus kultuuri- ja teaduslukku. Temalt on ilmunud selles rubriigis neli raamatut, neist olulisema „Matemaatik Arnold Humal“ ja „Päevalehe Luiga. Eesti esimese suuremõtmelise ajakirjaniku vaimne pärand ja suguselti lugu“.

Ene mitmekülgne panus Eesti mõttelukku ei jäänud märkamata ka kirjastuse Ilmamaa „Eesti mõtteloo“ sarja koostajatele. Kindlasti on Ene-Margit Tiidu raamat selles sarjas „Me jääme püsima“ suur tunnustus tema elutööle.

